

ΛΑΡΙΣΑ - 200 ΧΡΟΝΙΑ Η ΠΟΡΕΙΑ - Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Η Λάρισα είναι μία πόλη που στέκει γράφοντας συνεχόμενα την ιστορία των ανθρώπων της για περισσότερο από 8.000 χρόνια. Όσο κι αν η σημερινή της μορφή μπορεί να θεωρηθεί το αποτέλεσμα των χιλιάδων ετών της εξέλιξής της, είναι βέβαιο πως τα τελευταία 140 χρόνια που εντάχθηκε στο σύγχρονο ελληνικό κράτος, είναι αυτά που έχουν παίξει τον καθοριστικότερο ρόλο στην διαμόρφωση της σημερινής της εικόνας, με όρους δόμησης, κοινωνικής συνοχής, φυσιογνωμίας και εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των κατοίκων της.

Η Λάρισα ωστόσο συμμετέχει και ιστορικά αλλά και κοινωνικά στην εξέγερση για την εθνική παλιγγενεσία, παρά το γεγονός ότι η ένταξή της στην ελεύθερη Ελλάδα αργεί για σχεδόν εξήντα χρόνια. Είναι άλλωστε ιστορικά αποδεδειγμένο ότι το αίτημα για ελευθερία διατυπώνεται και στον θεσσαλικό κάμπο αρκετές φορές, πριν φτάσουμε στην επίσημη απελευθέρωση της πόλης από τον τουρκικό ζυγό στις 31 Αυγούστου του 1881.

Στά χρόνια που προηγήθηκαν, η πόλη περνά από διάφορες φάσεις που σφυρηλατούν την ταυτότητά της. Η ανάπτυξή της σταδιακά μετά την ουσιαστική αποχώρηση του μουσουλμανικού στοιχείου είναι σταθερή και καταφέρνει να αντεπεξέλθει σε όλες τις δύσκολες στιγμές της ιστορίας της. Από τους Βαλκανικούς πολέμους, τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, την ταραγμένη περίοδο της Μικρασιατικής καταστροφής, μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Έμφυλο. Δείχνοντας αξιοζήλευτη συνοχή, κυρίως στις ήρεμες περιόδους της ιστορίας της, η πόλη καταφέρνει με έναν μοναδικό τρόπο να αμβλύνει τις αντιθέσεις της, να «επιβάλλει» την ταυτότητά της, να αξιοποιεί τις ευκαιρίες και να προσφέρει στους κατοίκους της την ασφάλεια και τις προϋποθέσεις που χρειάζονται για να δημιουργήσουν και να προκόψουν. Μία

πόλη που σπίν ιστορική της συνέχεια αποκλήθηκε πολλές φορές ένα «χωνευτήρι» πολιτισμών και διαφορετικότητας, για να συνθέσει έντελει τί σύγχρονη μορφή της, ως ένα πολύχρωμο μωσαϊκό, ανθρώπων, εθμών, πολιτισμικών και λαογραφικών στοιχείων που λειτούργησαν και λειτουργούν σαν μιά άορατη γέφυρα που ένώνει τό χθές μέ τό σήμερα. Τήν τεράστια ιστορία μέ τό δυναμικό παρόν. Γιατί δέν πρέπει να ξεχνάμε ποτέ τίς βασικές αρχές που χαρακτηρίζαν τήν πόλη μέσα στους αιώνες. Ή Λάρισα υπήρξε πάντα κέντρο έμπορίου από τήν αρχαιότητα μέχρι σήμερα και διέθετε τήν ικανότητα τής ένσωμάτωσης διαφορετικών πληθυσμών. Αυτά τήν έκαναν σπουδαία πόλη και αυτό άξίζει ιδιαίτερα στίς σημερινές συνθήκες, όταν κανείς δέν μπορεί να ζει σπίν απομόνωση και τόν έφρυσυχασμό.

Οι σταθμοί

Όταν σπίν Ελλάδα ανάβει ή φλόγα τής επανάστασης, ή Λάρισα βρίσκεται ίσως σε μιά από τίς δυσκολότερες φάσεις τής ιστορίας της. Έγκλωβισμένη ακόμα σπίν Όθωμανική Αυτοκρατορία, ή περιοχή βιώνει λεπλασίες και καταστροφές από τί διέλευση των τουρκικών στρατευμάτων μετά τό ξέσπασμα τής επανάστασης σπόν νότο. Τό ελληνικό στοιχείο τής πόλης που ήδη άκμάζει από τόν 18ο αιώνα, δέχεται τίς φρικαλεότητες των τουρκικών στρατευμάτων, χωρίς ώστόσο να πτοείται τό φρόνημα των ανθρώπων. Ή ιδέα τής αποτίναξης του τουρκικού ζυγού έχει ήδη γεννηθεί στό μυαλό των Έλλήνων τής Λάρισας, και παρά τίς αυθαιρεσίες των Τούρκων που καίνε τόν Ναό του Άγίου Άχιλλίου στά Όρλωφικά και τόν μετατρέπουν σε πυριταποθήκη τό 1821, τό ελληνικό στοιχείο τής πόλης δέν κάμπτεται. Αυτή ή σταθερή βούληση των ανθρώπων τής Λάρισας να διαφυλάξουν τό θρήσκευμα και τήν πολιτισμική της ταυτότητα, είναι ίσως ένα από τά στοιχεία που οδήγησαν σπίν θεμελίωση τής έθνικης συνείδησης σπίν μετέπειτα εποχή και σίγουρα σπίν επανάσταση τής Θεσσαλίας τό 1854. Άλλά διατηρείται και μέχρι σήμερα ως ένα από τά κύρια κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων τής πόλης μας.

Ή Έπανάσταση τής Θεσσαλίας και σπίν συνέχεια, λίγα χρόνια μετά, ή απελευθέρωση τής Λάρισας από τόν τουρκικό ζυγό τό 1881 βάζει τήν πόλη σε μιά νέα περίοδο. Ή Ένωση τής Θεσσαλίας μέ τήν πατρίδα ήταν ένα πολύ δύσκολο έγχείρημα.

Χρειάσθηκαν αίματηροί άγώνες αλλά και έξαντλητικός διπλωματικός μαρα-

θώνιος για να επιτευχθεί. Είναι γεγονός ότι τόσο η επανάσταση του 1878 έπαιξε σπουδαίο ρόλο, όπως και αυτές που προηγήθηκαν όσο και το ότι από την ελληνική κυβέρνηση καταβλήθηκε μεγάλη προσπάθεια για την επίτευξη της ένωσης της Θεσσαλίας μέσα από τις διεθνείς συνθήκες.

Ο αέρας της ελευθερίας, οι κατακτημένες ικανότητες των ανθρώπων στην αγροτική παραγωγή, στην κτηνοτροφία και το εμπόριο βάζουν τά θεμέλια μιας συνεχώς αναπτυσσόμενης πόλης. Το εμπόριο άνθει, οι άνθρωποι της Λάρισας επιδίδονται σε διάφορες δραστηριότητες που δημιουργούν μια ισχυρή οικονομία. Ήδη και πριν την επανάσταση της Θεσσαλίας, οι Όθωμανοί βλέποντας την δίψα των Ελλήνων για ελευθερία, έχουν αρχίσει να παραχωρούν δικαιώματα στον ελληνικό πληθυσμό της πόλης. Η ναοδομία τώρα επιτρέπεται και η Λάρισα γίνεται πόλος έλξης για πληθυσμούς που συρρέουν από τα όρηναί και την Ήπειρο. Οι νέοι πληθυσμοί ενσωματώνονται γρήγορα και η όψη της πόλης αλλάζει. Παρά τα πολυάριθμα τζαμιά, οι χριστιανικές εκκλησίες δεσπόζουν πλέον, προδιαγράφοντας τη συνέχεια.

Η 31η Αυγούστου 1881 είναι η ημερομηνία κατά την οποία ο Έλληνικός στρατός με επικεφαλής τον στρατηγό Σκαρλάτο Σουτσο εισέρχεται στην πόλη.

Στην ένθουσιώδη υποδοχή συμμετείχαν 6.000-8.000 χριστιανοί και 2.000 Έβραιοι. Ο χριστιανικός αυτός πληθυσμός υπερ-διπλασιάσθηκε μέσα στον 19ο αιώνα. Οι άνθρωποι αυτοί, έμποροι και επιχειρηματίες οι περισσότεροι, πέρασαν πολλά. Μετά τις καταστροφές στον απόηχο των Όρλωφικών, μόλις δόθηκε η δυνατότητα έκτισαν ξανά την εκκλησία του Αγίου Αχιλλίου, ασπιάσθηκαν τό κίνημα του Διαφωτισμού και την αγάπη για τή μόρφωση, και παρακολούθησαν με κομμένη την ανάσα την επανάσταση του '21, ενώ αρκετοί συμμετείχαν ενεργά στον Αγώνα στη Νότια Ελλάδα. Απογοιτεύθηκαν, όπως είναι φυσικό, όταν η Θεσσαλία έμεινε απέξω στο πρώτο Έλληνικό Κράτος αλλά ξεσηκώθηκαν ξανά τό 1854 και σε όλες τις επόμενες εξεγέρσεις, μέχρι να έρθει τό ποθούμενο.

Και τί έκαναν την επαύριο της πολυπόθητης ένωσης με την Ελλάδα; Δραστηριοποιήθηκαν με πάθος στην ανασυγκρότηση της πόλης, ώστε να μοιάζει με ένα σύγχρονο κέντρο της τότε Ευρώπης, αφού οι πηγές περιγράφουν με ξεχωριστό τρόπο πόσα πολλά επιτεύχθηκαν μέσα σε λίγα χρόνια. Συγχρόνως, απέφυγαν τις βιαιοπραγίες έναντι των Όθωμανών που έμειναν και οι όποιοι μεταβλήθηκαν μέσα σε σύντομο διάστημα από κυρίαρχοι σε μειονότητα.

Η μεθοριακή γραμμή της Μελούνας (1881-1912) κατέστησε την Λάρισα την μεγαλύτερη παραμεθόρια πόλη, με αποτέλεσμα να εγκατασταθούν έδω μεγάλες μονάδες του στρατού (πεζικό και ίππικό). Νέοι έποικοι έρχονται και από

τήν Νότια Ελλάδα (Παλιά Ελλάδα), επιχειρηματίες, δικηγόροι και συμβολαιογράφοι και η πόλη παίρνει μία άλλη μορφή. Η γη, ωστόσο, από τα χέρια των Τούρκων περνάει στα χέρια λίγων Ελλήνων, κυρίως του έξωτερικού, κι έτσι δημιουργούνται τα πρώτα τσιφλίκια. Οί φτωχότεροι Λαρισαίοι αναγκάζονται να δουλεύουν σε απάνθρωπες συνθήκες στα τσιφλίκια των πλουσιότερων και η κατάσταση που διαμορφώνεται είναι έκρηκτική. Όμως τό σθένος των Λαρισαίων κολλήγων θά οδηγήσει σε μιά από τις πιό ιστορικές στιγμές της περιοχής μας. Οί αγρότες με τούς πύρινους λόγους του Μαρίνου Αντύπα θά ξεσηκωθούν. Τά τσιφλίκια θά «σπάσουν» και ο αγροτικός κλήρος θά ξεκινήσει νά δημιουργεί τί νέα αγροτική οικονομία της Λάρισας. Μιά οικονομία που θά δώσει οικονομική αυτотέλεια στην περιοχή μέχρι και σήμερα, αλλά και θά στηρίζει την διατροφική επάρκεια της χώρας μας για δεκαετίες...

Ο αγροτικός χαρακτήρας της οικονομικής δραστηριότητας της Λάρισας ήταν αυτός που σε γενικές γραμμές καθόρισε και τις κοινωνικές δομές της πόλης από τις αρχές του περασμένου αιώνα μέχρι και σήμερα. Δεσπτόζοντας στον Θεσσαλικό κάμπο η Λάρισα δέν θά άργήσει νά γίνει η παραγωγική μηχανή της χώρας. Η αγροτική παραγωγή και ιδιαίτερα η παραγωγή σιτηρών στηρίζει τις διατροφικές ανάγκες σχεδόν όλόκληρης της χώρας (η Θεσσαλία ονομάζεται ο σιτοβολώνας της Ελλάδος) και οδηγεί τούς δραστήριους Λαρισαίους στη δική τους «βιομηχανική επανάσταση». Η ανάγκη για επεξεργασία των σιτηρών φτιάχνει τούς πρώτους μύλους, με βιομηχανικά κτήρια που σώζονται μέχρι και σήμερα, σηματοδοτώντας ένα μεγάλο κομμάτι της ιστορίας και του πολιτισμού (Μύλος του Παππα). Η Λάρισα γίνεται από τις πρώτες πόλεις της Ελλάδας που περνά από την πρωτογενή παραγωγή στην μεταποίηση και δίνει νέες οικονομικές προοπτικές στην περιοχή, προσελκύοντας ταυτόχρονα όλο και περισσότερους έποικους από τις γειτονικές αγροτικές και ήμιαστικές περιοχές. Τό 1914 η Λάρισα αποκτά τον πρώτο της εκλεγμένο Δήμαρχο: τον γιατρό Μιχαήλ Σάπκα (είχε προηγηθεί ιστορικά η εκλογή του Αχιλλίου Αστεριάδη τό 1907, αλλά με τό εκλογικό σύστημα των σφαιριδίων, χωρίς εκλογικά βιβλιάρια και με εκλογές βίας που άμφισβητούνται έντονα). Ο Δήμαρχος Μιχαήλ Σάπκας είναι μιά πολιτική φυσιογνωμία με κομβικά αποτελέσματα για την πόλη. Κατά τί διάρκεια της θητείας του ίδρυσε τό δημοτικό ώδειο, τί δημοτική βιβλιοθήκη και μουσείο, ολοκλήρωσε τά έργα της ύδρευσης, του ηλεκτροφωτισμού της πόλης, των σφαγείων και της νέας αγοράς, ενώ έξασφάλισε τά απαραίτητα κονδύλια για την κατασκευή διδακτηρίων και παραχώρησε έκταση 15 στρεμμάτων για την άνεγερση του Σταδίου Άλκαζάρ!

Ἡ ταραγμένη ἐποχή τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου καί τῆς συνεπακόλουθης Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς δέν ἀφίνει ἀνεπηρέαστη τή Λάρισα. Στὴν περιοχὴ φτάνουν μετανάστες ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία, οἱ ὁποῖοι ἐνσωματώνονται γρήγορα στὴν πόλη, παρὰ τὰ προσωρινὰ προβλήματα. Ἡ παρουσία τους μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου δίνει στὴ Λάρισα ἀρκετὰ πλεονεκτήματα. Οἱ Μικρασιάτες, ἀνθρώποι δραστήριοι καί ἐργατικοί, ἀναπτύσσουν ἀκόμα περισσότερο τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴ καί τὸ ἐμπόριο. Οἱ γειτονιές τους, ἂν καί πνίγονται ἀπὸ τὴ φτώχεια, ἐπεκτείνουν τὰ σύνορα τῆς πόλης καί τὴν μετατρέπουν σὲ ἓνα μεγάλο οἰκονομικὸ καί ἐμπορικὸ κέντρο. Σύντομα οἱ κατατρεγμένοι θὰ γίνουν ἓνα μὲ τὸν κορμὸ τῆς πόλης καί θὰ ἀποδείξουν γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ στὴν ἱστορία, πὼς ἡ Λάρισα στάθηκε φιλόξενη καί μεγαλόκαρδη γιὰ ὅλους ὅσοι ζήτησαν τὴ σκέπη τῆς.

Ὅμως ὁ περασμένος αἰώνας ἔμελλε νὰ εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ ταραγμένους τῆς σύγχρονης ἱστορίας. Μὲ δύο παγκόσμιους πολέμους, μὲ ἑκατομμύρια νεκροὺς καί ξεριζωμένους, ἡ πόλη τῆς Λάρισας βιώνει τὴν φρίκη τοῦ φονικότερου πολέμου πού γνώρισε ἡ ἀνθρωπότητα, τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Τόσο οἱ βομβαρδισμοὶ τῶν Ἰταλῶν τὸ 1941, ὅσο καί ἡ γερμανικὴ κατοχὴ τὴν περίοδο '41-44 ὀδηγοῦν τὴν πόλη σὲ φτώχεια καί ἀνέχεια. Ἡ ἀλληλεγγύη τῶν κατοίκων, ὠστόσο, εἶναι καταλυτικὴ. Ἡ πόλη ἀπλώνει ἓνα δίκτυο προστασίας στοὺς κατοίκους τῆς γιὰ νὰ ἀντέξουν τοὺς βομβαρδισμούς, τίς ἐκτελέσεις, τὴν πείνα καί τίς ἀσθένειες πού φέρνει ὁ πόλεμος. Περωνώντας ἴσως μιὰ ἀπὸ τίς δραματικότερες περιόδους τῆς ἱστορίας τῆς, ἡ Λάρισα θὰ ἀντέξει. Θὰ βγεῖ ἀπὸ τὸν πόλεμο τὸ 1944, γιὰ νὰ βυθιστεῖ ὅμως ξανά στὴ δίνη τοῦ Ἐμφυλίου πολέμου, ὅπως βέβαια ὀλόκληρη ἡ χώρα. Ξανά διχασμός...

Ὡστόσο, ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ '50, ἡ πόλη ἀρχίζει νὰ μπαίνει σὲ μιὰ τροχιά ἀνάπτυξης πού θὰ τὴν ὀδηγήσει ἐν πολλοῖς στὴ σημερινή τῆς εἰκόνα. Οἱ πληγές τοῦ πολέμου καί σιγά-σιγά τοῦ ἐμφυλίου ἔχουν ἀρχίσει νὰ κλείνουν. Στὴν ἀνάπτυξη τῆς πόλης βασικὸ ρόλο παίζει ἡ ἐπανεκλογίη τοῦ Μιχαὴλ Σάπκα, γιὰ τρίτη φορὰ σὲ τὸν τῆς πόλης. Ἡ πόλη ἀνοικοδομεῖται φτιάχνοντας τίς βασικὲς τῆς ὑποδομὲς καί προσπαθεῖ νὰ κλείσει τίς πληγές τοῦ παρελθόντος. Τὰ πλῆθινα σπίτια σιγά-σιγά δίνουν τὴ θέση τους σὲ μεγάλες πολυκατοικίες. Οἱ χωματόδρομοι καί οἱ λάσπες ἀντικαθίστανται ἀπὸ ἀσφάλτινους δρόμους καί πεζοδρόμια. Πλατείες καί πάρκα δημιουργοῦνται.

Ἡ Λάρισα γίνεται γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ πόλος ἔλξης γιὰ ἀνθρώπους ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα πού βρίσκουν ἐδῶ φιλόξενους κατοίκους καί ἐπαγγελματικὲς εὐκαιρίες. Οἱ στεγαστικὲς ἀνάγκες εἶναι μεγάλες, ἡ ζήτηση στέγης πιεστικὴ

καί δυστυχώς, όπως συμβαίνει σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας ή Λάρισα παραδίδει τά αρχιτεκτονικά της διαμάντια ανταλλάσσοντάς τα με μπετόν. Η Λάρισα από τή δεκαετία του '50 και μετά μεγαλώνει συνεχώς. Ίδιαίτερα στις μεταπολεμικές περιόδους, όταν ή φτώχεια και ή ανεργία οδήγησαν αρκετούς ανθρώπους στην αναζήτηση ενός καλύτερου μέλλοντος στις πόλεις, ή κυρίαρχη ανάγκη των ανθρώπων δέν ήταν ή διατήρηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής τους κληρονομιάς, αλλά ή στέγασή τους.

Τά χρόνια περνοῦν με φτώχεια και μόχθο για τήν κάλυψη των βασικών αναγκών. Ναί μὲν ή Λάρισα εἶναι μιά πόλη πού δεσπάζει στό κέντρο μιᾶς εύφορης πεδιάδας, ὅμως ὁ ὑπερπληθυσμός και ή συνεχώς αύξανόμενη αστυφιλία δημιουργοῦν συνθήκες φτώχειας και άνέχειας στην εύρύτερη περιοχή. Οἱ Λαρισαῖοι εἶναι ἄνθρωποι τίμιοι και ἐργατικοί. Η ἐγκληματικότητα εἶναι περίπου ἄγνωστη λέξη, ὁ θεσμός της οικογένειας καταλυτικός για τό θαῦμα πού ἀκολουθεῖ: Μιά γενιά βγαλμένη ἀπό δύο πολέμους και ἀνείπωτη άνέχεια, καταφέρνει νά δημιουργήσει ἕνα αστικό κέντρο πού νά κατακτᾶ ὄλο και περισσότερο χαρακτηριστικά σύγχρονης ἐπαρχιακῆς πόλης με διαρκώς αύξανόμενη ποιότητα ζωῆς. Οἱ Λαρισαῖοι, ὅπως σχεδόν οἱ περισσότεροι Ἕλληνες, καταφέρνουν νά ἀλλάξουν τή μοῖρα της χώρας μας, ἐπιμένοντας στην ἐκπαίδευση των παιδιών τους. Τά σχολεῖα της πόλης αύξάνονται, ὄλο και περισσότεροι μαθητές ὀλοκληρώνουν τίς ἐγκύκλιες σπουδές τους και με στερήσεις και διαχείριση τά παιδιά ἀρχίζουν νά πηγαίνουν στό Πανεπιστήμιο. Μιά γενιά ἐπιστημόνων πού προοδευτικά θά ἀναλάβει τίς τύχες της πόλης για νά τήν οδήγήσει στον ἐπόμενο αἰῶνα, μετατρέποντάς την σε μιά ἀπό τίς πλέον σύγχρονες και δυναμικές της χώρας, ἔχει ἤδη γεννηθεῖ. Ταυτόχρονα ή Λάρισα γίνεται ή ἐκπαιδευτική μητρόπολη ὀλόκληρης της Θεσσαλίας, προσελκύοντας μαθητές για τά σχολεῖα της ἀπό τίς γύρω περιοχές, αλλά και φοιτητές για τήν περιώνυμη Ἀβερῶφειο Γεωργική Σχολή της. Εἶναι προφανές ὅτι ή πρωτογενής παραγωγή ξαναγεννιέται μετά τόν πόλεμο και γίνεται ή ἀτμομηχανή της οικονομικής ἀνάπτυξης για τήν πόλη και τήν εύρύτερη περιοχή. Ταυτόχρονα, ἀρχίζουν και στήνονται δίπλα στις γεωργικές ἐκμεταλλεύσεις οἱ πρώτες βιομηχανίες πού στοχεύουν κυρίως στην μεταποίηση των ἀγροτικών προϊόντων. Η διαμόρφωση των οικονομικών συνθηκών εἶναι ἐκείνη πού προσιωνίζεται τήν μετεξέλιξη της πόλης σε ἀγροτικό και βιομηχανικό κέντρο στά χρόνια πού θά ἀκολουθήσουν.

Δικτατορία και Μεταπολίτευση

Η αναπτυξιακή δυναμική που παρουσιάζει η πόλη ανακόπτεται τον Απρίλιο του 1967. Αν και έχουν προηγηθεί έντονα διχαστικές περιόδους στην πολυτάραχη δεκαετία του '60, εντούτοις η σκιά της χούντας των συνταγματαρχών πέφτει βαριά και στην πόλη της Λάρισας. Πολίτες συλλαμβάνονται, βασανίζονται και εξορίζονται, ενώ άλλοι προκειμένου να γλυτώσουν τί λαίλαπα αναγκάζονται να φύγουν από την πόλη – μερικές φορές και από τη χώρα. Ο Δήμαρχος Αλέξανδρος Χονδρονάσιος, μά ήρεμη φυσιογνωμία της εποχής, συλλαμβάνεται και παύεται από τη θέση του. Η δίψα των Λαρισαίων για τη δημοκρατία, ωστόσο, δεν σβήνει. Δεκάδες δημοκρατικοί πολίτες συμμετέχουν στον αντιδικτατορικό αγώνα και δίνουν τό «παρών» στο Πολυτεχνείο. Η αγωνιστική διάθεση που σφυρηλατήθηκε στην τεταμένη περίοδο της έπταετούς δικτατορίας, ήταν ίσως η μεγαλύτερη παρακαταθήκη για την μετέπειτα δημοκρατική πορεία της πόλης. Μετά τα θλιβερά γεγονότα του Άττιλα και της επιστράτευσης, η δημοκρατική ομαλότητα επιστρέφει στη χώρα και η Λάρισα μπαίνει στη φάση της εμπέδωσης της δημοκρατίας, της ανάπτυξης των αυτοδιοικητικών της θεσμών και εν τέλει στη φάση της μετεξέλιξης της σε μία από τις πλέον σύγχρονες και αξιόβιωτες πόλεις της χώρας μας.

Η μεταπολίτευση του 1974 φέρνει και τις πρώτες ελεύθερες αυτοδιοικητικές εκλογές, με τον Άγαμέμνονα Μπλάνα να είναι ο νικητής. Ακολουθούν οι θητείες του Αλέκου Χονδρονάσιου, του Άρ. Λαμπρούλη, του Χρ. Καφέ και του Κ. Τζανακούλη. Κάθε δημοτική Αρχή, όλοι οι Δήμαρχοι, εργάζονται πάνω σ' αυτά που παραλαμβάνουν από τους προκατόχους τους.

Η πόλη αλλάζει όχι μόνο στην όψη και τις υποδομές, αλλά και σ' αυτό που ονομάζουμε κοινωνικό ιστό: Δημιουργούνται θεσμοί πρωτοποριακοί για την αυτοδιοίκηση, μέσα από ένα πλέγμα δημοτικών οργανισμών και επιχειρήσεων: Τό Θεσσαλικό Θέατρο, ο Πολιτιστικός Όργανισμός, τό Δίκτυο των παιδικών σταθμών, τό κουκλοθέατρο, τό Δημοτικό Ραδιόφωνο και δεκάδες ακόμα δράσεις που καθιστούν την αυτοδιοίκηση πολιτικό και κοινωνικό ταγό στην κοινωνία της Λάρισας. Τό Χατζηγιάννειο Πνευματικό Κέντρο γίνεται η κοιτίδα του πολιτισμού. Τό Θεσσαλικό Θέατρο (με την εύφυη δημιουργία των Δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων) και ο Πολιτιστικός Όργανισμός του Δήμου πρωτοστατεί. Σύντομα, τό έμβληματικό Αρχαίο Θέατρο της πόλης αρχίζει να αποκαλύπτεται! Στόν άθλητισμό μεσουρατεί ο Άθλητικός Όργανισμός του Δήμου, ό οποίος δίνει τη δυνατότητα σε χιλιάδες παιδιά να μπουν στους χώρους άθλησης.

Τήν ἴδια στιγμή διαμορφώνεται ἕνα κύμα ἀλληλεγγύης στήν πόλη πού ἀμβλύνει τίς ἀντιθέσεις σέ οικονομικούς καί κοινωνικούς ὄρους. Ἡ σύγχρονη Λάρισα ἔχει ἤδη γεννηθεῖ κι ἔχει ξεκινήσει τήν πορεία γιά τόν εὐρωπαϊκό της προσανατολισμό καί τήν ἡγεμονία της στή Θεσσαλία, ἀλλά καί τήν ἑλληνική περιφέρεια. Τό Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας εἶναι ἤδη ἐδῶ καί τό Πανεπιστημιακό Νοσοκομεῖο τῆς Λάρισας θά θωρακίσει τό σύστημα ὑγείας τῆς πόλης, πού διαθέτει πιά τρία νοσοκομεῖα καί Ἰατρική σχολή. Οἱ προοπτικές τῆς οικονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀνάπτυξης ἔχουν πιά ἤδη μπεῖ σέ ἄλλη τροχιά!

Στά χρόνια πού ἀκολουθοῦν ἡ χώρα ἐντάσσεται στήν Εὐρωπαϊκή Ἐνωσι (τότε ΕΟΚ) καί οἱ εὐκαιρίες γιά τήν πόλη πολλαπλασιάζονται. Τά κοινοτικά πλαίσια στήριξης, τά εὐρωπαϊκά προγράμματα καί τά νέα χρηματοδοτικά πρωτόκολλα δίνουν τή δυνατότητα στήν πόλη νά ἀξιοποιήσει τίς προκλήσεις. Ἡ ταυτότητα τῆς Λάρισας εἶναι πιά ξεκάθαρη: περιφερειακός πόλος ἀνάπτυξης μέ σαφῆ εὐρωπαϊκό προσανατολισμό καί ὑψηλά στάνταρτς διαβίωσης γιά τούς κατοίκους της.

Ἡ Ταυτότητα τῆς Λάρισας

Παρέθεσα ὅλη αὐτή τήν ἱστορική διαδρομή, σταχυολογῶντας κάποιες ἀπό τίς σημαντικότερες στιγμές τῆς ἱστορίας τῆς πόλης, ὥστε νά εἶναι περισσότερο κατανοητή ἡ πορεία πρὸς τήν σημερινή εἰκόνα τῆς πόλης. Νά ἐμφανιστοῦν κάποια ἀπό τά στοιχεῖα πού συνθέτουν τή φυσιογνωμία της, ὅπως διαμορφώθηκε μέσα στό πέρασμα τῶν δύο τελευταίων αἰώνων, ἀπό τί στιγμή πού ἄναψε ἡ φλόγα τῆς ἐπανάστασης στή χώρα.

Σ' αὐτά τά διακόσια χρόνια ἡ Λάρισα πρωτοστατοῦσε στίς πολιτικές, οικονομικές καί κοινωνικές ἐξελίξεις τῆς χώρας. Ἦταν καί ἐξακολουθεῖ νά εἶναι μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες πληθυσμιακά πόλεις της, ἡ ὁποία ὅμως εἶχε καί ἔχει πολύ μεγαλύτερο ποσοστό ἐπιρροῆς ἀπό αὐτό πού της ἀναλογεῖ μέ βάση τόν πληθυσμό ἢ τόν ὄγκο της. Κι ἐποῦτο ἀκριβῶς ἐπειδή ἡ δυναμική καί ἡ ἀνάπτυξή της βρέθηκαν σ' ὅλη αὐτή τή διαδρομή πολύ πιο πάνω ἀπό τόν μέσο ὄρο τῆς ὑπόλοιπης χώρας.

Ὁ ἀγροτικός χαρακτήρας τῆς οικονομίας της εἶναι ἕνας βασικός παράγοντας αὐτῆς τῆς δυναμικῆς. Οἱ αὐτοτελεῖς εἰσροές εἰσοδήματος ἀπό τίς γεωργικές ἐκμεταλλεύσεις ἔδιναν πάντα μιά ἰδιαίτερη δυναμική στήν τοπική οἰκονομία. Ὡστόσο δημιουργοῦσαν καί ἐξακολουθοῦν νά δημιουργοῦν καί συνθῆκες κοι-

νωνικής αλληλεγγύης. Η έμπορική αγορά της πόλης κατάφερε να άντέξει τις δυσκολίες της οικονομικής κρίσης και να βγει ίσως δυνατότερη από αυτή. Η μεταποίηση αντιστάθηκε στα φαινόμενα αποβιομηχάνισης που εκδιπλώθηκαν σ' όλοκληρη τη χώρα και ο τομέας των υπηρεσιών ενισχύθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια, καλύπτοντας όποια κενά ενδεχομένως υπήρξαν στους άλλους δύο πυλώνες της τοπικής οικονομίας (πρωτογενή παραγωγή και μεταποίηση). Έτσι η πόλη σήμερα συγκεντρώνει σοβαρούς παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης και δημιουργεί επενδυτικές και επαγγελματικές ευκαιρίες για εκατοντάδες πολίτες. Δεν είναι τυχαίο που η πόλη έχει διπλασιάσει τον πληθυσμό της μέσα σε περίπου τρεις δεκαετίες!

Ο πολιτισμικός της χαρακτήρας διαμορφώθηκε στη βάση της πολυπολιτισμικότητας. Η Λάρισα φιλοξένησε αγγύστα όσους την επέλεξαν για να αναζητήσουν στην αγκαλιά της ένα καλύτερο μέλλον. Τό αποδεικνύει άλλωστε περίτρανα ο τρόπος με τον οποίο οι πρόσφυγες της Μικρής Ασίας ενσωματώθηκαν, έφτιαξαν τη δική τους ιστορία και εντάχθηκαν στο κοινό ως γνήσιοι Έλληνες και Λαρισαίοι. Πόσοι άλλωστε δεν έλκουν την καταγωγή τους από γειτονικά χωριά, ή πόλεις της Θεσσαλίας και της κεντρικής Ελλάδας και έχουν επιλέξει τη Λάρισα για να χτίσουν τα σπίτια τους και να δημιουργήσουν τις οικογένειές τους;

Αυτή η ποικιλομορφία σφραγίζει και την ταυτότητα της πόλης μας. Ένα πολύχρωμο μωσαϊκό διαφορετικών καταβολών που συνθέτει μία εξαιρετικά συμπαγή εικόνα της σύγχρονης πόλης. Μιας πόλης ζωντανής, δυναμικής και ανοιχτής σε προκλήσεις και νέες προοπτικές. Έτσι, σήμερα η Λάρισα είναι μία πόλη με αρκετά μεγάλο κατά κεφαλήν εισόδημα, πλούσιο πολιτιστικό γίγνεσθαι και σημαντικές προοπτικές για να πρωταγωνιστήσει στις εξελίξεις. Σ' αυτό βοηθούν τό πολύ καλά εκπαιδευμένο έπιστημονικό δυναμικό της, ή επιχειρηματική της γενιά και φυσικά οι άρτιες υποδομές της πόλης που προσφέρουν στους κατοίκους ευκαιρίες για ευημερία και προκοπή.

Ό ρόλος της Έκκλησίας

Καταλυτικό ρόλο στη φυσιογνωμία της πόλης έχει παίξει αναμφίβολα ή τοπική Έκκλησία. Παρούσα στις δύσκολες αλλά και στις καλές στιγμές της πόλης, ήταν και θά είναι αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής και πολιτιστικής της ζωής. Στο ποικιλομορφικό της έργο ή Έκκλησία κατάφερε να καθοδη-

γίσει τό θρησκευτικό συναίσθημα τῶν Λαρισαίων ἐνισχύοντας τὴν ἀλληλεγγύη καί ἀδελφσύνη τους. Στό φιλανθρωπικό της ἔργο στάθηκε πάντοτε τό σημαντικότερο στήριγμα γιά τούς ἀνθρώπους πού βρίσκονται σέ ἀνάγκη. Καί λόγω τῆς πολύχρονης συνεργασίας μέ τόν Δῆμο Λαρισαίων, ἀλλά καί ἀπό προσωπική γνώση, εἶμαι σέ θέση νά ἐπιβεβαιώω κάθε φορά πώς ἡ τοπική Ἐκκλησία δέν ἄφησε ποτέ ἀπό τί σκέπη της κανέναν φτωχό ἢ πεινασμένο. Κανέναν πού νά μή γνωρίζει τὴν ἐπιμελητεία της. Καί γι' αὐτό μέσα ἀπό τίς σελίδες τούτης τῆς σπουδαίας ἔκδοσης, θέλω ἀκόμα μία φορά νά ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνη μου γιά τὴν Ἱερά Μητρόπολη Λαρίσης καί Τυρνάβου καί τό πολυσχιδές ἔργο πού παράγει ὅλα αὐτά τά χρόνια, ἰδιαίτερα δέ σήμερα, ὑπὸ τὴν ἐμπνευσμένη ποιμαντορία τοῦ Σεβασμιότατου Μητροπολίτη κ.κ. Ἱερωνύμου. Οἱ ἱερεῖς τῆς Λάρισας ὑπῆρξαν πάντοτε δραστήριοι καί συμπονετικοί, δίνοντας ἀμέριστη τὴ βοήθειά τους σ' ὅποιον προσέτρεξε στους κόλπους τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας. Πολλοί ἐξ αὐτῶν θεωροῦνται μέλη τῶν οἰκογενειῶν τῶν Λαρισαίων. Πάντρεψαν καί βάφτισαν, παρηγόρησαν καί καθοδήγησαν τό σύνολο σχεδόν τῶν δημοτῶν.

Τό πιό σημαντικό ὅμως ἔργο πού παρήγαγε ἡ τοπική Ἐκκλησία ὅλα αὐτά τά χρόνια, εἶναι χωρίς ἀμφιβολία τό πνευματικό της ἔργο, τό ὁποῖο ἔχει βάλει τὴ σφραγίδα του στὴν ταυτότητα τῆς πόλης μέ γράμματα ἀνεξίτηλα. Ἡ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Αχιλλίου Πόλις» εἶναι ἓνα χαρακτηριστικό παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ ἔργου, πού ἀφήνει μάλιστα καί τεράστια παρακαταθήκη γιά τίς γενιές πού ἔρχονται. Καί γι' αὐτό θέλω νά ἐξάρω τὴν πρωτοβουλία τοῦ Μητροπολίτη μας γιά τὴν ἔκδοση καί τὴν ἐπιμέλειά του.

Ἡ συναρπαστική συνέχεια

Ἡ ἱστορία τῆς πόλης μας, λοιπόν, εἶναι βαριά. Χτισμένη μέ τόν ἰδρωτὰ καί τό αἷμα τῶν ἀνθρώπων πού πάσχισαν νά ἀλλάξουν τὴ δική τους μοῖρα, ἀλλάζοντας τὴν μοῖρα τῆς Λάρισας, ἀλλά καί τῆς χώρας σέ πολλές περιπτώσεις. Κι ὅπως συμβαίνει στους τόπους πού ἡ ἱστορία τους γράφεται μέ τέτοιο τρόπο, ἡ συνέχεια προοιωνίζεται τό μέλλον μέ ἀνάλογη πορεία.

Ἡ Λάρισα βρίσκεται μπροστά σέ μεγάλες προκλήσεις. Ἡ ψηφιακή τεχνολογία, πού εἰσβάλλει στή ζωή μας δυναμικά, δημιουργεῖ προκλήσεις στίς ὁποῖες ὀφείλουμε νά ἀπαντήσουμε. Ἡ τέταρτη βιομηχανική ἐπανάσταση ἀμφισβητεῖ τίς ὑπάρχουσες δομές καί ἀλλάζει τίς παραμέτρους τῆς ζωῆς μας πρὸ

γρήγορα και πύ δυναμικά από κάθε άλλη αλλαγή στό παρελθόν. Αμφισβητεί τόν τρόπο μέ τόν όποιο ζοϋμε, έργαζόμαστε και έξασφαλίζουμε τά πρύς τό ζήν. Σύμφωνα μέ τούς ειδικούς, στην έπόμενη δεκαετία τά παιδιά μας θά κάνουν δουλειές πού σήμερα δέν μποροϋμε νά φανταστοϋμε. Ή ψηφιακή τεχνολογία και ή τεχνητή νομοσύνη θά αντικαταστήσουν κομβικές πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας. Οφείλομε νά προετοιμαστοϋμε για τήν καινούργια έποχή, αντιμετωπίζοντάς την σάν εύκαιρία και όχι σάν άπειλή.

Ήδη στον Δήμο Λαρισαίων κάνουμε μιά τεράστια προσπάθεια νά μποϋμε στις ψηφιακές ύπηρεσίες και νά κάνουμε τήν πόλη «έξυπνη», ώστε νά προσφέρουμε στους κατοίκους μας καλύτερες ύπηρεσίες, συμβαδίζοντας μέ τίς ανάγκες και τίς προκλήσεις της έποχής. Παρά τό γεγονός ότι οί περισσότεροι έξ ήμων είμαστε «ψηφιακοί μετανάστες», αφού μεταναστεύσαμε στην ψηφιακή έποχή, οφείλομε νά εμπιστευτοϋμε τά παιδιά και τά έγγονία μας, πού άλλωστε είναι «ψηφιακοί ίθαγενείς», αφού γεννήθηκαν στην ψηφιακή έποχή. Κι αυτό κάνουμε, έχοντας ήδη ιδρύσει τό Δημοτικό Συμβούλιο Νέων, ένα όργανο πού προσπαθεί νά «μπολιάσει» τούς νεότερους δημότες μέ τά μεγάλα ζητήματα της Λάρισας, δείχνοντας τόν δρόμο στους αυριανούς δημοτικούς συμβούλους και δημάρχους.

Όσο όμως κι αν προχωρήσει ή ψηφιακή τεχνολογία, όσο κι αν οί μηχανές μποϋν στις ζωές μας αναλαμβάνοντας μεγάλα κομμάτια της ανθρώπινης δραστηριότητας, ή πόλη πάντα θά είναι οί άνθρωποι. Ή Λάρισα θά είναι πάντα ή συνισταμένη των επιδιώξεων, της θέλησης και της κοινής δραστηριότητας των Λαρισαίων.

Γιά τόν λόγο αυτό επιλέγομε σήμερα και είμαι βέβαιος ότι θά τό επιλέγομε πάντα, τό κοινό μας σπίτι νά είναι πάντα σύγχρονο, φιλικό και φιλόξενο για όλους. Ο δημόσιος χώρος νά είναι προσβάσιμος από όλους τούς Λαρισαίους, αλλά και τούς επισκέπτες μας. Νά αποδίδεται σέ όλους μέ σεβασμό στις ιδιαιτερότητες.

Οί ύποδομές της πόλης νά είναι ουσιαστικές. Τό κέντρο της νά δημιουργεί συνθήκες ασφάλειας και προόδου και οί συνοικίες της νά είναι ανθρώπινες και αξιοβίωτες. Όλοι όσοι ύπηρετήσαν τήν αυτόδιοίκηση, αλλά και βρέθηκαν σέ θέσεις ευθύνης, είχαν τήν ίδια επιδίωξη και άφησαν λιγότερο ή περισσότερο τήν παρακαταθήκη τους στην κοινή μας προσπάθεια. Έτσι δημιουργήσαμε δομές εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων και πασχίζουμε καθημερινά νά τίς συντηροϋμε σέ ύψηλό βαθμό, αφού είναι ύποχρέωση όλων μας νά προσφέρουμε στα παιδιά μας άριστες δυνατότητες μόρφωσης και εκπαίδευσης.

Διατηρούμε τίς πολιτιστικές μας δομές επίσης σέ ύψηλό επίπεδο γιατί συμμεριζόμαστε τίν εϋθύνη μας νά παρέχουμε εϋκαιρίες έκφρασης καί δημιουργίας ακόμα κι εκεί πού δέν υπάρχει «άνταπόδοση».

Ό Δήμος Λαρισαίων, ένας διοικητικός μηχανισμός μέ περισσότερους από χίλιους ανθρώπους νά πασχίζουν καθημερινά, εἶναι στίς ἐπάλξεις γιά μιὰ πόλη καθαρή, ἀσφαλή καί εἰρηνική. Μέ δημόσιους χώρους γιά ὅλους. Μέ ἀλληλεγγύη καί ἀνεκτικότητα. Μέ ὑπηρεσίες ὑψηλῆς ποιότητας. Μέ κοινωνική μέριμνα καί στήριξη στήν οἰκογένεια. Μέ εϋκαιρίες ἀπασχόλησης καί στήριξη στήν ἐπιχειρηματικότητα. Μέ ἐξωστρέφεια καί ὄραμα γιά τό μέλλον. Μέ νέους ἀνθρώπους νά συνδράμουν τούς παλιότερους σέ μιὰ ἀέναη προσπάθεια νά κάνουμε τίν πόλη μας καλύτερη.

Ἄντί ἐπιλόγου

Θά ἤθελα νά μοῦ ἐπιτραπῆ νά χρησιμοποιήσω ἕνα λίγο πύο προσωπικό τόνο γιά τό τέλος. Ἔχω τί μεγάλη τιμή νά ὑπηρετῶ τίν πόλη μου ἀπό τί θέση τοῦ δημάρχου τά τελευταία ἐπτὰ χρόνια. Βρίσκομαι ὁμως στήν αὐτοδιοίκηση ἀπό τί δεκαετία τοῦ '80, ὅταν νεαρός ακόμα δημοτικός σύμβουλος, βρέθηκα στή θέση τοῦ Προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς πόλης, ἐπί δημαρχίας ἀεμνήστου Ἄρ. Λαμπρούλη.

Ἡ πόλη μοῦ ἐπιφύλαξε μεγάλη τιμή καί εἶναι ἐξίσου βαριά ἡ εϋθύνη πού νιώθω ἀπέναντι στήν ἱστορία καί τούς ἀνθρώπους της. Ὅλα αὐτά τά χρόνια δημιουργήσα ὡς ἐπαγγελματίας, ἔκανα οἰκογένεια καί κοινωνικές σχέσεις, βασιζόμενος στήν γενναιοδωρία τῆς Λάρισας πού ἀπλόχερα μοῦ προσέφερε εϋκαιρίες. Μέ ἄφησε νά νιώθω ἕνα γνήσιο παιδί της, ἴσως τυπικό παράδειγμα ἐνός ἀνθρώπου πού εὐεργετήθηκε ἀπό τό σύνολο, ὅπως ἴσως οἱ περισσότεροι πού εἶχαμε τίν τύχη νά γεννηθοῦμε καί νά κατοικήσουμε σ' αὐτή τή γωνιά τῆς χώρας μας.

Ἐνιωθα καί νιώθω πώς αὐτή ἡ τιμή πολλαπλασιάστηκε μέ τίν ἐκλογή μου στή θέση τοῦ Δημάρχου Λαρισαίων. Νιώθω ἴσος μεταξύ ἴσων, ὁμως καί ἰδιαίτερα τιμημένος ἀπό τίν ἐμπιστοσύνη τῶν συμπολιτῶν μου. Γι' αὐτό καί ἔχω ἀφοσιωθεῖ σ' αὐτό τό καθῆκον, προκεκμένου νά ἀνταποδώσω ἔστω καί τό ἐλάχιστο στήν ἐμπιστοσύνη τῶν συμπολιτῶν καί τίς εϋκαιρίες πού ἀπλόχερα μοῦ δόθηκαν ὅλα αὐτά τά χρόνια.

Σ' αὐτή τίν προσπάθεια, ἔχοντας συμπαραστάτες τούς συνεργάτες μου

στόν Δῆμο Λαρισαίων, εἶμαι διατεθειμένος νά δώσω κάθε ἱκμάδα τῶν δυνάμε-
ών μου. Γιά τήν ἱστορία πού χάνεται στά βάθη τῶν αἰώνων. Γιά τίς εὐκαιρίες
πού προσφέρθηκαν σέ μένα, ἀλλά καί ὅλους τούς Λαρισαίους. Γιά τήν ἐμπι-
στοσύνη καί τήν ἀνοχή. Γιά τήν ἀγάπη καί τή φιλία μέ τήν ὁποία μέ ἀγκάλια-
σαν οἱ ἄνθρωποι τῆς πόλης μου. Γιά τά παιδιά μας καί τά ἐγγόνια μας πού
θά κατοικήσουν στήν ἴδια γωνιά μέ τούς προγόνους τους, γράφοντας τήν δική
τους ἱστορία στους ἴδιους δρόμους καί τίς ἴδιες πλατείες.

Γιά ὅλους αὐτούς ἔχω μόνο εὐγνωμοσύνη καί εὐθύνη. Νά τιμίσω τήν ἐμπι-
στοσύνη τους προσφέροντας στό κοινό μας σπίτι.

Γιά τή Λάρισα πού ἀγαπήσαμε καί ἀγαπᾶμε...